

SZIKSZAI MÁRIA

KÖZÖSSÉGEK, KAMASZOK, KOLOSTOROK

A fiatalkori elvonulás kulturális gyakorlatáról

■ Egy régi, poros irattartó dosszié tartalmazza annak a tíz apácának az életrajzi feljegyzéseit, akiknek a szövegei közül néhány a vizsgálatom tárgyát képezi. A dossziét egy plébániához tartozó padlás-helyiségben tárolt iratok között találtam meg. Feltehetően a hetvenes években gyűjtötte össze az önéletrajzi szövegeket az akkori plébános.¹ Az életrajzokat egy kivételével kézzel írták, egyes szám első személyben, ezért joggal feltételezzük, hogy maguk a nővérek voltak a szerzők. Van közöttük alig egyoldalas, és van 16 lapos kis füzetnyi terjedelmű is. A lapokra írt életrajzokat négybe hajtva borítékba tették, a borítékra idegen kézzel írták föl az életrajzíró nevét. Ezenkívül különféle feljegyzések vannak az irattartóban, többnyire kisebb lapocskákra kézzel írt kimutatások, amelyeket az akkori plébános készíthetett, és a nővérekkel kapcsolatos rövid életrajzi adatokat tartalmazák: neve, melyik rendbe és mikor lépett be, mikor tett fogadalmat, mikor tett örökfogadalmat, olykor a születési adatok és az elhalálozás időpontja is megjelenne.

Az életrajzok összegyűjtésének ötlete egy valamikori ünnepi eseményhez köthető. A helyi templom alapításának kerek évfordulójára készült ugyanis a falu a hetvenes évek második felében, és ez alkalomból a plébános a Historia Domus számos oldalát kitevő beszámolóban igyekezett összefoglalni mindazt, amit a falu múltjáról és jelenéről nézete szerint tudni érdemes. Közéjük tartozott a helyben született apácákra vonatkozó pár oldalnyi információ. Néhány apáca esetében fényképet is sikerült beszereznie, és ezeket beragasztotta a Historia Domus lapjaira. Ezek köré kézzel

...a serdülőkorban levő fiatalok nagyon nagy százalékáa lázadási formákat keres, miközben önmagát, önmaga helyét keresi a világban. Ezen lázadási formák egyike a korábbi környezettől való eltávolodás, például a hazulról való megszökés is.

írta a szöveges információkat. Az 1917–1980 közötti időszakban zárdába vonult helyi nők adatait, fényképeit gyűjtötte össze. Feltehetően ekkor gyűjtötte össze a nővérek önéletrajzeit is, amelyeket ebbe az irattartó dossziéba helyezett el és külön tárolt.

Nem ismerjük a pontos felkérést, nem tudjuk azt, hogy egészen pontosan mit kértek a nővérektől. Mivel mindenik szöveg címként ezt jelzi, elképzelhető, hogy a kérdésben elhangzott az önéletrajz szó is. Elképzelem, hogy ezt szóban részletezte is a felkérés megfogalmazója, azaz elmondta, hogy mit tartalmazzon a szöveg. Ám csak az maradt meg, ami ennek nyomán született: a szövegek, azaz mindaz, amiről az adott nővér úgy ítélte meg, hogy beletartozik ebbe a műfajba. Meglepő módon néhány esetben egészen rövid összefoglaló született, ám a szövegek olykor céloznak arra, hogy érdekesnek/érdemesnek találták volna bővebben is elmesélni az érintett időszakot. Utólag olvasva mindezt igencsak sajnálhatjuk, hogy erre nem került sor. Akik szívesen elmondták volna, azokat én szívesen meghallgattam volna, de időben nem találkozott ez a két kívánság. Csak néhány fotó és pár rövid szöveg maradt, amiből megkísérelhetjük megtudni, hogy minek örültek, miben reménykedtek, mi után vagyakoztak ezek a nők. Kissé beleborzong az ember, amikor lapozgatja ezeket a megsárgult lapokat, és megpróbálja megérteni a ma már homályosnak tűnő célozgatásait, utalásait között haladva világukat, értékrendjüket, kultúrájukat.

A továbbiakban arra a két életrajzra térek ki, amelyek a serdülőkorról, az ekkor meghozott döntésekről több adatot tartalmaznak.

Az első szöveg, A. nővér önéletrajza másfél oldalas, kézzel írott szöveg, amely négybe hajtva egy borítékban volt. Szép, olvasható kézirás. A. nővér 1907-ben született. Öten voltak testvérek. A leírás jelentős része szól arról, hogy miért és hogyan lett apáca. Azt írja, már kiskorától kezdve szeretett imádkozni, és mondogatta az édesanyjának, hogy ő zárdába megy. „Az asszonyok is mindég mondták, hogy milyen imádságos vagyok.”²

Iskolai tanulmányairól keveset ír: hat osztályt járt, ám három télen járt ismétlőt, heti háromszor. Nem világos, hogy ez közelebből mit jelentett, nem részletezi az ismétlés okát sem.

A továbbiakban arról beszél, hogy nagylány korában nagyon szeretett bálba járni és ott táncolni. Az ezt részletező mondat második felében megfogalmazott gondolatával azonban már cáfolja is a korábbi gondolatot: „Telt mult az idő míg nagyobb lány lettem, táncolni szerettem, minden bálba ott voltam, de csak azért mentem, hogy ne tudja senki, hogy én a zárdába akarok menni. Édesanyámék nem is akartak hallani róla, még mielőtt a zárdába mentem felvételt kérni, azelőtt egy pár nappal is a bálba voltam. Úgy titokba tartottam hogy ne tudja senki.”³ A mondat első része kijelentő: táncolni szeretett. A folytatásban mintha helyesbítene, és gyorsan hozzáteszi, hogy valójában csak úgy tett, mintha szeretne táncolni, hogy meg ne sejtsek, hogy ő zárdába készül. A szülők ugyanis ebben az időben már hallani sem akarnak a zárdáról, hanem férjhez akarják adni, és szép ruhákat vásárolnak a lányuknak, hogy meggyőzzék. Végül 1927-ben mégis zárdába vonult, bár elmondja, hogy édesanyja a vonaton végig sírt, amíg odautaztak. Ő ekkor húszéves volt. Három év múlva, 1930-ban tett fogadalmat.

Felnőtt korában nagyon sokat betegeskedett. A noviciátus idején attól félt, hogy betegsége miatt hazaküldik, bár ahogy írja, nagyon szeretett ott lenni. Említi, hogy szövőgyárban, egyházi varrodában és a zárdai ebédlőben is dolgozott. Néha meglátogatta az orvos, és meg is fedtte azért, mert dolgozott, amit a szíve miatt nem lett volna szabad. Később, amikor megerősödött, kihelyezték a szatmári nagykórházba dolgozni, de csak két hónapig bírta a munkát, és utána több mint egy évig pihennie kellett. Innen visszakerült a zárdába, ahol varrással foglalkozott. Utána újra kórházban dolgozott Szigeten négy évig. Itt tifuszt kapott és trombózt, és elmondása sze-

rint olyan beteg volt, hogy megkapta az utolsó kenetet is. Innen hazavitték Szatmárra, írja. Feltehetően a rendházra gondol. Az előző eseményekhez nem társul évszám, itt azonban következik egy: 1944-ben, amikor bevonultak az oroszok, őt hazavitték a testvérei a családi házba. Az önéletrajz főleg az élete első időszakát részletezi, és meglehetősen szűkszavúan ír a továbbiakról. Az utolsó részében arról beszél, hogy szülőfalujában egy helyi családnál lakott húsz évig, de egy éve már, hogy egy öreg hölgygel laknak együtt. Nem világos, hogy milyen okból került ahhoz a családhoz, és milyen minőségben lakott náluk húsz évig. Erre a húsz évre ezt az egy mondatot szánta.

Befejezésül azt írja, hogy regényt lehetne írni az életéből, de ő most csak röviden ír. Az édesanyját említi, aki mindent megtett azért, hogy ő egészséges legyen. A következő mondattal megisméti azt, hogy mennyire szeretett a zárdában lenni, a négy fal között, ahol többször elbeszélgetett „az édes Jézussal”. Mintha erről jutna eszébe, gyorsan megemlíti: az áhítatgyakorlatait éppen úgy végzi, mint a zárdában, kivéve, amikor utazik vagy beteg. És végül az utolsó mondatban hálát ad „az örök Igazságos Istennek” a sok kegyelemért.

A fentiekből világosan kirajzolódik, hogy mélyen vallásos neveltetést kapott az életrajz írója, amelyeknek egyik eleme volt az, hogy kiskorától rendszeres imádkozásra szoktatták. Azt is látjuk, hogy erről mások is tudomást szereztek: elmondja, hogy azok a falubeli asszonyok, akik látták gyerekként imádozni, ezt hangosan meg is jegyezték, és ezáltal elismerték ezt a viselkedést. Eddig tehát úgy tűnik, hogy a felnőttek világa pozitívan értékeli a gyerek viselkedését, és a zárdát mint alkalmas pályát emlegetik a gyerek előtt, aki majd maga is ismételtetni kezdi ezt a lehetséges életutat.

Kissé váratlan ezek után az önéletrajzban a serdülőkori fordulat. Miután leírja, hogy kisgyerekként mennyire *imádságos* volt, és hogy ezért mennyire dicsérték a felnőttek, arról olvasunk, hogy lányként már másfele fordult az érdeklődése, hiszen minden alkalommal, amikor táncolni lehetett, ő ott volt.

Korábban már írtam arról, hogy a húszas években különös módon szeretett ebben a faluban a fiatalság táncolni.⁴ Érdemes visszatérni a témához, mert az A. nővér által leírtak éppen arra az időszakra tehetők. 1927-ben vonult be A. nővér apácának, és 1927-ből van az első írásos dokumentum arról, hogy feltűnően elharapóztak a bállok a faluban. Nyilvánvalóan maga a jelenség, nevezetesen az, hogy a fiatalok kirívóan gyakran szerveznek táncos alkalmakat, pár évvel korábban kezdődött. Az egyházi és világi hatóságok csak akkor kezdtek el foglalkozni vele, levelezni erről egymással, amikor már nem tudták ellenőrizni a jelenséget. A társadalmi jelenségeknek a hatóságok általi írásba foglalása számos esetben csak akkor történik meg, amikor a jelenség kezelhetetlenné válik számukra.

A Historia Domus oldalain először 1927-ben jelenik meg egy bejegyzés, amely szerint a fiatal legények a szüleiktől lopott búza árából táncos mulatságokat szerveztek. Előbb csak egy rövid bejegyzés készül egy esetről, amely akár fiatalok csínytevésének is tűnhet: „Az a rossz szokás kapott lábra, hogy a legények a szüleiktől lopott búza árából rendezgettek táncokat [...] pár szülői értekezlet és egy sorozatos templomi beszéd elejét vette egyelőre a bajnak.”⁵ Akkor még úgy vélték, hogy az a néhány szülői értekezlet és templomi beszéd megoldja a problémát, ám ez nem így történt. A következő két-három évben az esperes, majd a püspök is értesül a szövegekben „táncőrületnek” is nevezett jelenségről. Ezt onnan tudjuk, hogy mind a köztük zajló levelezés, mind az egyháztanácsi jegyzőkönyvek érintik a témát.

A kerületi esperes 1928. július 19-i levelében ez áll a táncmultságokról: „A táncmánia ellen a fősolgabírósnál lehetne lépéseket tenni, hogy ne adjon mindég engedélyt és korai zárórát tűzzön ki.”⁶ A levelet a helyi plébánosnak küldte.

1929. október 13-án tartott gyűlésén a egyháztanács is „az elharapózódott táncőrület megakadályozásáról” beszélt. Jegyzőkönyvbe vették, hogy az úgynevezett céhbálokat ezentúl meg kívánják akadályozni. Ezt a jegyzőkönyvet a káptalani helynök november 7-én hagyta jóvá. Azonban igencsak nyugtalaníthatta a kérdés a helynököt, mert még ugyanazon a napon más ügyben írt levelének a végén újabb megjegyzést tett a túlságosan sok táncmulatságról. Végül, hogy hangsúlyosabbá tegye aggodalmát, ugyancsak ezen a napon ír egy következő, immár háromoldalas levelet is a témával kapcsolatban, amelyben javasolja a plébánosnak, hogy kérje a főszolgabíró, „a mulatságokra ne adjon engedélyt, mielőtt ntdőségedet meg nem kérdezné”.⁷

Egy év múlva, 1930. november 21-én újra a táncos alkalmakról értekezik az egyháztanács. Ez alkalommal levelet írnak a falu világi előljáróhoz, és kéri a táncmulatságok betiltását. A levél részletesen taglalja az egyháztanácsnak a táncról vallott nézeteit, és azt kéri a falu vezetőitől, hogy az egyházi vezetőket vonják be a bálok engedélyezésével kapcsolatos döntéseik meghozatalába. Konkrétumot javasolnak: évi 2–3 táncos mulatság az, amit elfogadhatónak tartanak, és ezek is kizárólag az egyháztanácsi tagok jelenléte és ellenőrzése mellett történhetnek volna. Azt is felróják a világi vezetőknek, hogy a vasárnapi mise ideje alatt a kocsmák nyitva tartanak, ami lehetővé teszi, hogy a fiatalság ott tartózkodjon, és ne a misén.⁸

A község világi előljárói levélben válaszoltak a fentiekre. Roppant udvarias hangú levélben fogalmazták meg azt, hogy lehetetlenséget kér tőlük az egyháztanács. A világiak a párválasztási gyakorlatra hivatkoztak, ugyanis szerintük tekintettel kell lenni arra, hogy a fiatal fiúk házasság előtt állnak, és nem lehet megvonni tőlük ezt a szórakozási alkalmat: „nagyon szívesen fogadtuk a hozzánk intézett átiratot, de minek utána ugyan ezeken a fiukon történt meg tavaly is az eset hogy tőlük akartuk megvonni a táncz mulatságot, akik már oljan helyzetben vannak, hogy talán mint fiatal emberek nem is fognak táncolni, mert minden nap nősülés előtt álnak, tehát, ne tessék rossz néven venni, mert ezt nem daczból sem rossz indulatból tesszük – mert hosszú vitás kérdés után és át vizsgálva ezen fiatalok eszmélyét hogy ezek mindent el fognak követni, esetleg kerülő utakon is be fogják szerezni a táncz engedélyt és végre hosszú vita után azon az állásponton helyezkedtünk, hogy most az egyszer ezeknek a fiuknak megadjuk és a jövőben feltétlenül fogunk alkalmazkodni, hogy mentül kevesebb táncmulatság rendeztessék.”⁹

A világi előljárók részéről egyértelmű a helyzet: nem akarják magukra haragítani az egyházi vezetőket, ezért utalnak arra, hogy a jövőben igyekezni fognak figyelembe venni a kérésüket, de hangsúlyozzák, hogy csakis a világi tanács hatásköreinek fenntartása mellett. Látjuk, hogy levelükben utalnak egy korábbi évi tiltásra is, igazolva azt, hogy korábban is tiltással próbálkoztak fellépni. Ezen levélváltás után megszűnik a táncőrületnek nevezett jelenség kapcsán folytatott hivatalos levelezés.

Kérdés marad, hogy vajon ennek mi lehetett az oka: vajon az, hogy a továbbiakban olyan számban állították ki a báli engedélyeket a világi hatóságok, hogy azok az egyházi hatóságok szerint sem veszélyeztették az erkölcsöket, vagy arra kell gondolnunk, hogy a történelmi fordulatok okán magától elcsitul a táncos kedv a faluban. Ám azáltal, hogy az eseménysorról leveleztek a hatóságok, megtudtunk egy keveset a helyi serdülőkorú fiatalok életviteléről és a felnőttekkel történő összetűzéseiről is.

Egyik táncos kedvű résztvevőről azóta már biztosan tudjuk, hogy még a vita elkezdődése idején meghozta a maga döntését: apáca lett. Önéletrajzában a gyerekkori *imádságosság* említésénél világos, hogy a szocializáció során a felnőttektől hallott a gyerek a zárdáról, ezért kérdés az, hogy később miért éppen a szülők ellenzik, hogy a gyerekük ezt az utat válassza.

A táncos mulatságokban feltehetően a falu fiataljai mind részt vettek. Látva azt, hogy lányok lelkesen részt vesz ezeken a táncalkalmakon, talán a szülők számára is

elhamarkodottnak tűnhetett azon korábbi tervük, hogy zárdába küldik a lányukat. Szembesülvén a lányuk ilyen irányú érdeklődésével, megpróbálhatták lebeszélni őt a zárdába vonulásról és inkább azt ajánlani neki, hogy menjen férjhez. Az önéletrajz további mondatai is erre utalnak: a szülők azért ellenezték a zárdába vonulását, mert félték attól, hogy nem fogja szeretni, és keseregve tölti majd az életét. Végül nem sikerült meggyőzniük, és a lány a zárdát választotta.

Nem lehet nem észrevenni, hogy lányuk döntése egybeesik azzal a pillanattal, amikor az egyházi hatóságok szerint a táncórületnek nevezett jelenség kezelhetetlené vált, és kezdtek nyilvánosan fellépni ellene szülői értekezletek és templomi beszédek útján.

A szülők zárdába vonulása után is aggodalommal követték lányuk életének alakulását, erre utal az a megjegyzés, hogy az édesanya látogatásakor mindig elsőként azt ismételte a lány, hogy szereti a zárdában. Akár feltűnő is lehet ez az igyekezete, amellyel a szülő minden gyanakvását el akarja altatni. Végezetül a fenti történetből még egy aspektust érdemes kiemelni: a leírtakból úgy tűnik, hogy egy fiatal nő előtt két lehetséges út volt abban a közösségben, abban a pillanatban: vagy férjhez lehetett menni, vagy zárdába.

M. nővér kézzel írt önéletrajza egy vékony matematikafüzetben található. A füzet külső borítóján szerepel a nővér polgári neve kézzel írva, fölötte más színű tollal, de ugyanazzal a kézírással ez: *Jegyzet füzet*. A füzet első oldala üres, a második oldalon középen szerepel az első sorban, középen, címként az, hogy Önéletrajz, és a dátum: 1971. IV. 16, a szerző kézírásával.

M. nővér 1929-ben született, szüleinek nyolc gyermekük volt. M. nővér a negyedik volt, hasonló nevű idősebb lányuk időközben elhunyt.

Az önéletrajz első részében elmondja, hogy már kiskorától készült erre az életformára: már 3-4 évesen azt mondta a felnőttek kérdésére, hogy apáca lesz. Ez egy kérdezz-felelek típusú gyerekek közötti játék keretében is így zajlott. Egy fiú rokona mondogatta játék közben, hogy „M. apáca lesz, én meg pap.” Hozzáteszi, hogy a rokon fiúcska ekkor még nem is tudott jól beszélni. További fontos eseményként írja, hogy 1936-ban volt elsőáldozó. Ekkor 7 éves volt.

A következő rész érdekes, ugyanis itt kapunk választ arra, miként jutott el a faluba az apácákhoz való csatlakozás lehetőségének híre. Ezt írja: „1942 telén a Budapesti Szent Ferenc lányai megkérték levelükben egyházközségünk plébánosát, hogy hirdesse ki a templomba, aki Ferences nővérek zárdájába akar menni Pestre lassan készülődjön, mert nyár elején el jönnek értük.”

Ez volt a fordulat az életében. Így ír: „Nekem óriásit dobbant a szívem mikor ezt a hirdetést halottam. Csordultig teli lett a szívem az örömtől. Egy óriási fordulatot éreztem akkor az életembe. Én akkor 6-dik elemista voltam. Most már biztosan tudtam, hogy vágyam teljesül.” Tizenhárom éves volt ekkor.

Semmit nem tudunk meg arról, hogy a szülei mit szóltak mindehhez, és arról sem, hogy a családban korábban beszéltek-e erről. Az utazásról sem ír, a következő mondatokkal már azt az elragadtatott pillanatot eleveníti fel, amikor Budapesten belépett a zárdá kapuján: „Nem is felejttem el soha azt az éjszakát mikor beléptünk a gyönyörű szép Ferences nővérek anyaházába. Bennem mindég az a tudat élt, hogy a zárdá kapuin belül szentek laknak.”

Ezek után egy olyan eseményt mesél el, amelyre a zárdába kerülése után nem sokkal kerül sor. Egyik napon a lépcsőskön mentek lefele egyik társával, amikor a lépcső végén áll egyik angyalszobor szárnya letört és lehullt, részben a társára, megsebesítve őt. A gyerekek attól tartottak, hogy őket tartják majd felelősnek, és térden állva kérték bocsánatot a házfőnöktől, de az nem bocsátott meg nekik. Másodszor, majd végül harmadszor is elmentek bocsánatot kérni, míg végül a rendház főnökasszonya

kimondta, hogy ők nem hibáztak. Ez a történet több mint egy oldalnyit foglal el az életrajzból, ezzel mintegy azt jelezve, hogy az eset mélyen megmaradt az emlékei között. Számos oka lehet annak, hogy ennyire élénken emlékszik erre az eseményre. Gyerekként került a zárdába, ahol idegen felnőttek veszik körül. A háznak az otthonától nagyban eltérő rendszabálya volt, ehhez az első időszakban hozzá kellett szokni. Serdülő lányként még nagyobb odafigyelést igényel egy ehhez hasonló váltás, mint a felnőttek részéről. Aztán egy kis faluból került a fővárosba, ami ugyancsak fokozta mindezt. A szöveg ámulatról, csodálatról beszél, de a történetből érezni a stresszt is, amit a mindenáron való megfelelés vágya, az annyira csodált világba való beilleszkedés óhaja válthatott ki.

Az első időszakban a kertészetbe került kisegítőnek. A rendházban töltött öt hónap alatt bérnálózkodott, ezt követően átkerült egy fiókházba, és ott portás volt a nővérek lakásán, miközben magánúton tanult tovább. Az év végén az angolkisasszonyok iskolájában vizsgázott. A nővérek, akiknek a társaságában szolgált, betegápolással foglalkoztak, és néha őt is bevitték a kórházba, és megmutatták neki a súlyosabb betegeket. Ezen túlmenően ebből az időszakból a kirándulásokat említi. A vakációkat a nővérek társaságában töltötte, akik olykor kirándulni is elmentek. Lévén ő az egyetlen kiszelölt, ilyenkor magukkal vitték őt is.

1943-ról az írja, hogy bár nagyon zavaros év volt, bombázták a várost, ő újrakezdte a tanulást. Vizsgázni azonban már nem tudott, mert az angolkisasszonyok házát lefoglalták a német katonák, és őt 1944 nyarán hazavitték a szülei. Egészen 1945 őszéig volt otthon, amikor is tizenhat évesen Temesvárra került egy unokahúgával együtt, a Szegény iskolanővérek zárdájába.¹⁰ Az új helyen a takarítást bízták rá. Azt írja, hogy nagyon boldog volt, mert „aba az időbe a jó Isten nem látogatott engem kereszttekkkel – ezt akkor tájt mondani is szoktam nincs semmi keresztm – aba az időbe nem esett semmi nehezemre és társaimba sem láttam meg a hibát, csak az erényt”. A takarítás után mosókonyhai feladatokat kapott pár hónapig, majd a növendékek ruhatárában dolgozott 1949. május végéig. Ekkor átküldték egy öregotthonba, ahol a konyhán segített, és a nagy kertben dolgozó nővéreknek hordta az ételt. Ez azonban csak három hónapig tartott, meséli, mert 1949. augusztus 15-étől „szétszórták a zárda lakóit”. A húszéves fiatal lány ekkor hazament a szüleihez, de mint írja, akárhogy igyekeztek otthon a kedvében járni, ő nem találta fel magát. 1954-ben aztán sekrestyésnek hívta a plébános, és akkor végre jól érezte magát, mert „bent lakni a zárda csendes falai között jó érzés volt”. Úgy tűnik tehát, hogy nem csupán az volt a változás, hogy ellátta a sekrestyési feladatokat, hanem be is költözött a zárdába. Öt év után mégis kikerült a zárdából, ám azt nem részletezi, hogy milyen okból. 1957. január 15-től a lejegyzés idejéig az iskolában vállalt takarítást a továbbra is végzett sekrestyési munkakör mellett. Itt megszakad az elbeszélés, bár a füzetecskéből még maradt majdnem két üres oldal. Az elbeszélő elérkezett az akkori jelen időig, azaz 1957-ig.

Ez a történettöredék életének alakulásáról csak 1957-ig számol tart, és bár további forrásaink lennének hozzá, a témánk okán sem fogom továbbkövetni a történetét.

Érdemes megfigyelni, hogy mennyire korán kezdődött a felnőttek részéről a gyerekek ilyen irányú irányítása, nevelése. Ennyire fiatalkorú gyerekek ugyanis feltehetően nem maguk döntenek erről, hanem azt ismétlik, amit a felnőttektől hallanak. Ez a szöveg is ezt igazolja, amikor megjegyzi: „Pedig én azelőtt nem igen láttam kedves nővéreket.” A többi nővér életrajzi írásából tudjuk, hogy volt még ehhez hasonló példa: a gyerekek kiskoruktól hallották, hogy apácának mennek, és ezzel a gondolattal nőnek fel. Bár egy szóval sem említi a szülők viszonyulását ahhoz, hogy lányuk tizenhárom évesen egy budapesti zárdába ment el, az viszont egyértelmű, hogy nem is álltak az útjába, és onnan csakis a háború miatt vitték haza őt.

A fennmaradt tíz önéletrajzi szöveg közül csak kettőre hivatkoztunk, mivel ezek utalnak részletesebben a fiatalokra. Am a tíz életrajzot látva felmerül a kérdés: vajon miért döntenek úgy a század első évtizedeiben egy adott faluban a falu méretéhez viszonyítva tömegesen fiatal gyermeklányok, hogy zárdába vonulnak? Kereshető-e a válasz a kamaszkorral foglalkozó szakmai leírások által is említett serdülőkor elvágyakozásban, amely a fiatal közössége elhagyására készíti? Talán. Am mind-ezeket túl figyelembe kell venni a szocializációs környezetet is. A gyerekek kiskoruktól rendszeresen jártak templomba, rendszeresen imádkoztak. Több esetben találkoztunk olyan leírással, miszerint kisgyermekek minduntalan hallottak az egyházi intézmény belső világáról, illetve azokról a személyekről, akik az egyházat szolgálják. Ezekhez a személyekhez az adott közösségek a legnagyobb tisztelettel fordultak. A középük való kerülés privilégiumnak számított. A kisfiú számára a papi vagy szerzetesi pálya jelenthette ezt, de a kettő közül a papi számított kiemelkedőnek. A kislányok számára a zárdai élet kínálkozott. A felnőttek világának értékrendjét tükrözi az, hogy már a kisgyerekeknek a papi, zárdai életről beszéltek. A beszédmód feltehetőleg nem az életformáról szólt, hiszen a faluban élők maguk is kívülállók voltak, és csak igen kis mértékben ismerhették azt, hanem inkább arról a tiszteletről szólt, amellyel a közösség illette őket.

Egyes élettörténetek nem térnek ki arra, hogy a család hogyan fogadta a fiatal azon döntését, hogy zárdába vonul. Ezt érthetjük úgy is, hogy ez a döntés megfelelt a család elvárásainak, de gondolhatunk arra is, hogy az önéletrajz írója szelekciót végez a megjelenítendő életesemények között, és egyes részeket elhagy.

A harmadik történetünk recens: 2014 februárjában röppent fel a hír a román médiában, hogy a rendőrség keres egy tizenöt éves bukaresti lányt, aki az iskolából nem tért haza. A lányról a szülők elmondták, hogy mélyen vallásos volt, és többször említette, zárdába szeretne menni, ezért a rendőrség az ortodox kolostorokban is keresni kezdte.

Az első napokban a sajtóban egymásnak ellentmondó hírek jelentek meg. Végül a lányt három nappal később egy vonaton találták meg, amikor hazafele utazott, és Bukarestig érvényes jegye volt. Azt is tudni vélték a források, hogy az állomáson egy papi ruhát viselő személy társaságában látták. Az állomás jegyeladója azt állította, hogy ő egy papi ruhás illetőnek adott el jegyet, fiatal lánynak nem. Az első napokban nem volt világos az sem, hogy hol tölthette a lány az előző három éjszakát. Az ortodox egyházi szóvivő többször hangsúlyozta, hogy nem tartózkodott egyik kolostorukban sem. Mégis egyes hírportálok azt írták, hogy egy kolostorba ment el, és ott győzték meg arról, hogy térjen haza. Kézenfekvő volt azt feltételezni, már ott is tudtak arról, hogy országszerte keresik a kislányt. Am a szóvivő kihangsúlyozta azt, hogy csakis 18 éven felülieket fogadnak be a kolostorokba, és a kiskorúakat, akik náluk megjelenének, azonnal átadják a hatóságoknak. Am mégsem így történt, nem értesítették a hatóságokat, hanem két nap után feltették őt egy vonatra. Ezen a vonaton szolgálatot teljesítő jegyellenőr volt az, aki felismerte a keresett fiatalokút, és értesítette a rendőrséget, akik érte mentek, és végül hazakísérték. Később megerősítést nyert az, hogy az első éjszakát a bákói állomáson, a következő kettőt két moldvai kolostorban¹¹ töltötte a lány. A kolostor képviselőinek elmondása szerint azért nem jeleztek jelenlétét a rendőrségnek, mert a lány odaérkezése előtt érdeklődtek náluk. Ők meggyőzték arról, hogy menjen haza, és vonatra tették.

Ezt a történetet azért érdemes itt megemlíteni, mert akárcsak az előző történetek esetében, itt is azt látjuk, hogy egy serdülőkorú fiatalban megfogalmazódik a korábbi életformától való eltávolodás igénye és a kolostor felé fordulás. Tudjuk, hogy a serdülőkorban levő fiatalok nagyon nagy százalékára lázadási formákat keres, miközben önmagát, önmaga helyét keresi a világban. Ezen lázadási formák egyike a koráb-

bi környezettől való eltávolódás, például a hazulról való megszökés is. Megszöknek otthonról, mert nem tudnak alkalmazkodni a környezetükben érvényes szabályokhoz. Az említett lány szülei három éve elváltan éltek, ő fél éve kilencedik osztályos volt, amikor megszökött és zárdába ment. A cikkek azt is említik, hogy nem voltak iskolai barátai, magányos volt, laptopján vallásos képeket tárolt, vallásos oldalakat látogatott. Már két évvel korábban felmerült benne az, hogy zárdába megy, a gyóntatópapja és az édesanyja azonban erről lebeszélte. A számítógépén tárolt adatok, valamint a korábbi évektől érlelődő elhatározása mind-mind arra utal, hogy igen jól ismerhette a lány azt a világot, ahova vágyakozott, és ahova megpróbált eljutni. A kulturális környezete lehetővé tette azt, hogy számos információhoz juthatott a kolostorok világát illetően, és meg is kereste ezeket az információkat. Azon a bizonyos napon a telefonját eladta egy bizományiban, hogy a pénzből vonatjegyet vehessen. Nem zavarta abban a pillanatban annak a lehetősége, hogy ezzel megszűnik az állandó kapcsolata a családjával, hiszen éppen ez volt a célja: eltávolodni.

A század első évtizedeiben a zárdába vonulás döntését már egészen fiatalon meghozhatta a jövőendőbeli jelölt és családja, egy kislány akár tizenhárom évesen is kolostorba mehetett. Ma törvényekkel próbálják szabályozni azt az életkort, amelytől kezdődően a zárdák befogadhatják a jelentkezőket, és csak nagykorú jelentkezőt fogadhatnak be. Az első történetben húszévesen vonult zárdába a jelölt, miközben a szülők előbb bátorították, majd elleneztek a lépését. A második történetben még csak tizenhárom éves volt a jelölt a bevonulása pillanatában, és szilárd elhatározásáról ír, és bár a szülők álláspontja nem ismert, annyit megtudunk, hogy nem akadályozták meg ebben a lányukat. A harmadik történetben, 87 évvel az első történet után a fiatal zárdába vonuló lány tizenöt éves, amikor sikertelen kísérlete után hazavitték a szüleihez.

Az első történet, bár a kései visszatekintés nyugalomban íródott, érezhetően feszült eseménysorozatról számol be. A lánygyermek, aki táncolni jár, a szülők, akik korábbi meggyőződésük ellenére immár ennek megfelelően akarják egyengetni az életét, a lányuk, aki ennek ellenére el akar menni a zárdába. A második történet ehhez képest nem szól feszültségekről, főként a lelki örömet hangsúlyozza, amelynek gyerekként részese volt a zárdába vonulás során. A harmadik történet inkább szól a kamaszkori krízishelyzetről, a saját világával elégedetlen, ezért a világtól elvonulni akaró fiatalról. Az első kettő azonos történelmi időszakból, azonos etnikai és vallási kultúrkörből származik, a harmadik történet recens, és egy másik etnikai és vallási környezetből érkezik, de mindhárom történet a fiatalok kérdéseire adott kulturális válaszokat fogalmazza meg.

■ JEGYZETEK

1. G. V. plébános 1966–1986 között szolgált a faluban.
2. A. nővér önéletrajzi írása. A tanulmányban az idézeteket az eredeti helyesírással adjuk közre.
3. A. nővér önéletrajzi írása.
4. Szikszai Mária: *Szövegek, képek, kultúrák*. Mentor Kiadó, Mvhely, 2010. 42–43.
5. *Historia Domus*, 105.
6. Esperesi levél, 1925. július 19.
7. Egyháztanácsi jegyzőkönyv, 1929. október 13.
8. 1930. november 21-i levél, az egyháztanács képviselőinek aláírásával.
9. 1930. november 25-i levél, az előljárók aláírásával.
10. A temesvári Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérekre utal.
11. Agapia és Váratec kolostorai.